

DOI: 10.55643/fcaptr.4.45.2022.3812

Віктор Борщевський

д.е.н., доцент, ЗВО «Український католицький університет», Львів, Україна;

 e-mail: borshchevsky@ukr.net

 ORCID: [0000-0002-1868-4434](https://orcid.org/0000-0002-1868-4434)

(Corresponding author)

Василь Чемерис

д.е.н., професор, Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького, Львів, Україна;

 ORCID: [0000-0003-4976-1970](https://orcid.org/0000-0003-4976-1970)
Наталія Хомюк

д.е.н., доцент, Волинський національний університет імені Лесі Українки, Луцьк, Україна;

 ORCID: [0000-0002-3277-8840](https://orcid.org/0000-0002-3277-8840)
Віталій Люблін

к.юр.н., доцент, Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, Львів, Україна;

 ORCID: [0000-0001-5701-7282](https://orcid.org/0000-0001-5701-7282)

Received: 12/07/2022

Accepted: 26/07/2022

Published: 31/08/2022

 © Copyright
 2022 by the author(s)

 This is an Open Access article distributed under the terms of the [Creative Commons CC-BY 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

ФІНАНСОВО-ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО НАРОЩУВАННЯ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

АНОТАЦІЯ

Мета дослідження полягає в окресленні пріоритетних напрямів нарощування фінансово-інвестиційного потенціалу розвитку регіонів України в умовах сучасних викликів глобалізації, включаючи врахування безпекових загроз, які виникли у зв'язку із вторгненням на територію нашої держави окупаційних військ.

Першочергову увагу акцентовано на таких складових аспектах фінансово-інвестиційного потенціалу, як фінансово-бюджетна спроможність регіону, потенційна інвестиційна місткість його ринку, здатність залучати ресурси за допомогою співфінансування та кредитування.

Доведено, що найважливішими чинниками формування та розвитку фінансово-інвестиційного потенціалу на регіональному рівні є: інституційні процеси, які визначають якість інституційного середовища регіону; відкритість місцевої влади до співпраці з бізнесом та інвесторами; якість людського та соціального капіталу, а також рівень розвитку різних видів інфраструктури; особливості географічного й просторового розташування регіону.

Здійснено класифікацію регіонів України за критерієм впливу на них сучасних викликів воєнного часу, зокрема в контексті можливого нарощування фінансово-інвестиційного потенціалу в умовах нинішніх глобалізаційних змін. Виокремлено: прифронтові регіони, на території яких ведуться бойові дії; регіони, звільнені з окупації; регіони, що межують із Білоруссю і є потенційно загрозливими через можливу наземну наступальну операцію з її боку; регіони, наближені до зони бойових дій, які можна назвати регіонами умовного тилу; тиллові регіони; регіони, що межують з ЄС і є одночасно тилловими й транзитними для отримання військової допомоги від наших західних партнерів.

До основних механізмів, здатних забезпечувати нарощування фінансово-інвестиційного потенціалу розвитку різних типів українських регіонів в умовах сучасних викликів глобалізації та воєнного стану віднесено: інституційно-організаційний (ґрунтується на оптимізації інституційних процесів у регіонах), інформаційно-комунікаційний (полягає в застосуванні сучасних інструментів і засобів обміну інформацією з метою підвищення фінансово-бюджетної та інвестиційної спроможності регіону), а також кластерний (базується на формуванні кластерів, здатних притягати фінансово-інвестиційні ресурси з України та з-за кордону).

Сформульовано пропозиції для органів державної влади та місцевого самоврядування, зокрема щодо пріоритетності підтримки підприємництва в регіонах, розвитку вітчизняної енергетики на нових інституційних засадах, а також напрямів модернізації військово-промислового комплексу на державному та регіональному рівнях.

Ключові слова: фінансово-інвестиційний потенціал, регіони України, виклики глобалізації, воєнний стан, місцеві бюджети, інвестиційні процеси

JEL Класифікація: G20, R11, F42

ВСТУП

Сучасний етап глобалізації характеризується посиленням безпекових та соціальних викликів, які чинять дедалі більший вплив на розвиток різних держав світу та окремих їхніх регіонів. Передусім це стосується країн, що змушені розвиватися в умовах розгортання воєнних конфліктів, як це зараз відбувається в Україні. І якщо протягом 2014-2021 років українська економіка стикалася з відносно обмеженим деструктивним впливом бойових дій, то після широкомасштабного вторгнення російських військ 2022 року ситуація змінилася кардинально. Відбулась фактична зупинка економіки в цілій низці регіонів, значна кількість підприємств до цього часу перебуває в стані релокації, а величезна маса людей змушена була покинути свої домівки в пошуках більш безпечного житла та нової роботи. Водночас значною мірою трансформується система міжнародних економічних зв'язків України та її регіонів. Глобальні геополітичні зрушення спричиняють виникнення таких нових викликів, як загострення боротьби за кредитні та інвестиційні ресурси, загроза відтоку кваліфікованих кадрів за кордон, деформація низки традиційних економічних інститутів, ризик посилення бідності тощо. У цій ситуації суттєво актуалізується проблема пошуку адекватних механізмів та важелів ефективного використання інвестиційно-фінансового потенціалу регіонів нашої держави, а також шляхів його подальшого нарощування.

ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ

Різним аспектам наукових досліджень, дотичних до проблем фінансово-інвестиційного забезпечення українських регіонів, традиційно приділяється значна увага вітчизняних дослідників. Так, М. Козоріз та І. Сторонянська до стратегічних імперативів управління фінансами регіону відносять: забезпечення конвергенції внутрішньорегіонального просторового розвитку, підвищення рівня фінансово-бюджетної спроможності регіону та окремих територіальних громад у його межах, здійснення податково-бюджетної децентралізації системи державних фінансів до обґрунтованого рівня, а також концентрацію фінансового потенціалу регіону на розвитку галузей нової економіки, формування регіональної інноваційної системи та економічних кластерів, що здатні забезпечити високий конкурентний статус регіону в гео економічному просторі в довгостроковій перспективі [12, с. 202].

З. Сірик указує на те, що сьогодні в Україні більшість джерел фінансування місцевого економічного розвитку має внутрішнє походження. Окремі джерела (інвестиції, благодійна допомога тощо) є водночас і внутрішніми, і зовнішніми. Це актуалізує проблему пошуку нових шляхів доступу до зовнішніх джерел фінансування на регіональному, субрегіональному та місцевому рівнях. Передусім ідеться про інвестиційну та інноваційну діяльність, упровадження транскордонних цільових програм тощо. У багатьох містах і регіонах, де накопичено чимало невирішених проблем, тільки за допомогою внутрішніх джерел фінансування їх вирішити неможливо, тому все важливіше виходити на ринки зовнішніх запозичень, а також посилювати роботу із залучення іноземних інвестицій та грантових ресурсів із-за кордону [19, с. 108].

А. Пілько та Г. Грабовецька аналізують практику передових розвинутих економік і суспільств щодо засобів нарощування інвестиційного потенціалу регіонального розвитку. На їхню думку, закономірне покращення інвестиційного клімату призводить до зростання показників і капітальних, і іноземних інвестицій у різні сектори економічного та суспільного життя регіону, покращуючи при цьому рівень забезпечення економічної, соціальної та екологічної складової безпеки розвитку регіону [15, с. 223].

І. Сторонянська та Х. Патицька окреслюють коло першочергових ризиків для ефективного використання фінансово-інвестиційного потенціалу регіону, зокрема зумовлених актуальними викликами глобалізації, такими, як поширення пандемії COVID-19. Із їхнього погляду, імовірність глибокої рецесії змушує іноземні компанії переглядати перспективні проекти. Період невизначеності спонукає інвесторів природно «не робити різких рухів», доки ситуація не стане хоч трохи прогнозованою. Інвестори за таких умов вибирають стратегію консервативних інвестицій, до яких належать накопичувальні рахунки, депозити, золото тощо. Під час кризи бізнес утрачає стійкість, купівельна спроможність населення падає, тому є великий ризик для нових інвестицій [20, с. 155].

Водночас, доцільно акцентувати увагу й на тих наукових дослідженнях, які проводились закордонними авторами, зокрема з метою розв'язання актуальних проблем формування та використання фінансово-інвестиційного потенціалу регіонів у сучасному світі. Наприклад, польська дослідниця М. Маньковська звертає увагу на важливість інвестування в розвиток транспортної інфраструктури регіону, як передумови нарощування його фінансово-інвестиційного потенціалу. На її думку, це насамперед активізує розвиток підприємництва, а вже завдяки цьому сприяє збільшенню надходжень до місцевих бюджетів різних рівнів. Відтак відбувається зростання фінансово-бюджетного потенціалу

регіону, а також розширюються можливості для реалізації інвестиційних проєктів, які співфінансуються органами місцевого самоврядування [13, с. 148].

Китайські науковці Ф. Ванг, В. Чей, К. Ші та інші досліджували вплив фінансового потенціалу регіону на його просторовий розвиток. Вони зробили висновок, що забезпечення регіону фінансовими ресурсами сприяє мережуванню господарських зв'язків у його межах, підвищуючи тим самим рівень економічного розвитку цього регіону. Водночас, просторова інтеграція та маркетингова підтримка чинять додатковий позитивний вплив на просторову оптимізацію розподілу фінансових ресурсів. А поглиблення інтеграційних зв'язків між окремими субрегіонами та громадами стимулює інтенсифікацію фінансових потоків, що врешті-решт підвищує ефективність використання фінансового потенціалу регіону [22, с. 16].

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ

Мета статті полягає в окресленні пріоритетних напрямів нарощування фінансово-інвестиційного потенціалу розвитку регіонів України в умовах сучасних викликів глобалізації, зокрема з огляду на впровадження воєнного стану, спричиненого широкомасштабним російським вторгненням.

Для досягнення цієї мети вирішувалися такі основні наукові завдання: 1) виявлення складових та елементів фінансово-інвестиційного потенціалу; 2) ідентифікація найважливіших чинників формування та розвитку фінансово-інвестиційного потенціалу на регіональному рівні; 3) здійснення класифікації регіонів України за основними критеріями, що визначають характер формування та використання їхнього фінансово-інвестиційного потенціалу; 4) обґрунтування механізмів нарощування фінансово-інвестиційного потенціалу розвитку для кожного з типів українських регіонів в умовах сучасних викликів глобалізації; 5) формулювання відповідних пропозицій для органів державної влади та місцевого самоврядування.

МЕТОДИ

Методологія дослідження ґрунтується на теоретичних засадах сучасної регіоналістики, теорій глобалізації та монетаризму, концептуальних підходах інституціоналізму. Зокрема, застосовувалися методи порівняльного та інституційного аналізу, абстрагування та узагальнення, монографічний, аналізу та синтезу. За їх допомогою здійснено оцінювання особливостей впливу сучасних викликів глобалізації на рівень фінансово-інвестиційного потенціалу розвитку різних типів регіонів України, виявлено характер впливу формальних та неформальних інститутів на специфіку його формування та ефективність використання, розроблено пропозиції для органів державної влади та місцевого самоврядування щодо пріоритетних напрямів і механізмів нарощування цього потенціалу в нинішніх умовах.

РЕЗУЛЬТАТИ

Фінансово-інвестиційний потенціал сьогодні відіграє вирішальне значення в економічному розвитку більшості регіонів і територіальних громад України. Причому це стосується й тих областей, що межують із зоною бойових дій, і тих, які переважно виконують функцію тилового забезпечення для українського війська та створюють умови для облаштування внутрішньо переміщених осіб і релокації бізнесу.

До основних складових фінансово-інвестиційного потенціалу розвитку українських регіонів у сучасних соціально-економічних умовах доцільно насамперед віднести: фінансово-бюджетну спроможність (обсяги потенційних надходжень до бюджетів різних рівнів), інвестиційний потенціал (можливий граничний обсяг залучення внутрішніх і зовнішніх інвестицій), потенціал співфінансування (здатність залучати на безповоротній основі кошти від українських і закордонних урядових та донорських організацій, благодійних фондів тощо), кредитний потенціал (спроможність отримати певний обсяг фінансово-кредитних ресурсів від банківських установ та інших кредитних організацій), потенційні надходження з-за кордону та з інших регіонів від трудових мігрантів, фізичних осіб-підприємців, домогосподарств тощо.

При цьому вказаний потенціал доцільно аналізувати також із погляду його поділу на дві основні складові: фінансовий капітал (обсяг усіх фінансових ресурсів, які задіяні в розвитку регіону, включаючи вкладені українськими й закордонними підприємцями прями інвестиції); бюджетно-інвестиційний резерв (кошти, які потенційно можуть бути акумульовані до бюджетів різних рівнів, а також інвестиції, які регіон готовий прийняти з огляду на наявне ресурсне

забезпечення, рівень розвитку його інфраструктури, якість людського та соціального капіталу, стратегічні пріоритети розвитку цього регіону тощо).

Зважаючи на зазначене, основними чинниками формування та розвитку фінансово-інвестиційного потенціалу на регіональному рівні слід вважати:

- якість інституційного середовища (і формальних інститутів, що визначають рівень фінансової спроможності органів місцевого самоврядування та їхню самодостатність у взаємодії з наявними та потенційними інвесторами, і неформальних, які впливають на якість соціального капіталу та визначають схильність місцевого населення до опортуністичної поведінки);
- відкритість місцевої влади до співпраці з бізнесом та інвесторами, наявність якісних стратегічних і програмних документів щодо розвитку території, належними чином опрацьованих інвестиційних пропозицій тощо;
- інвестиційну привабливість регіону, яка, у свою чергу, формується під впливом якості його людського та соціального капіталу, рівня розвитку виробничої, транспортно-логістичної, інформаційної, маркетингової, соціальної та інноваційної інфраструктури, особливостей географічного та просторового розташування тощо;
- розвиток фінансової інфраструктури регіону.

На окрему увагу заслуговує розробка та здійснення цільових програм інвестиційного розвитку регіонів, до співфінансування яких можуть долучатися й держава, і міжнародні інституції. Крім того, важливим засобом нарощування фінансово-інвестиційного потенціалу розвитку регіону може виступити поліпшення інвестиційних умов для ведення бізнесу, зокрема шляхом формування індустріальних парків і промислових зон, а також наукових і технологічних парків чи технополісів у тих регіонах, які мають високий рівень інноваційної спроможності та забезпечення науковими кадрами [4, с. 98].

З огляду на описані чинники формування й розвитку фінансово-інвестиційного потенціалу розвитку регіонів України, до основних механізмів його нарощування в умовах сучасних викликів глобалізації, а також з огляду на перспективу повоєнної відбудови нашої держави, доцільно насамперед віднести: інституційно-організаційний, кластерний та інформаційно-комунікаційний.

Інституційно-організаційний механізм полягає у формуванні мережі дієвих інституцій, покликаних надавати організаційну, правову, технічну, фінансову та інші види підтримки суб'єктам фінансово-інвестиційного процесу на регіональному рівні. Такі інституції можуть представляти й державний сектор, і місцеве самоврядування чи громадянське суспільство або ж створюватись ними на засадах державно-приватного або муніципально-приватного партнерства [14, с. 20].

Кластерний механізм нарощування фінансово-інвестиційного потенціалу розвитку регіонів України, який іще можна назвати також інфраструктурно-інноваційним механізмом, тісно пов'язаний із модернізацією об'єктів чинної інфраструктури регіону (інженерної, маркетингової, соціальної тощо), включаючи розбудову інноваційної інфраструктури (створення інноваційних кластерів, венчурних фондів, наукових і технологічних парків тощо).

Наприклад, німецький дослідник К. Блінд установив чітку залежність між рівнем розвитку інноваційної інфраструктури регіону та обсягом промислових інновацій у його межах. У цьому контексті він указав на важливість залучення бізнесу до фінансування наукових досліджень та впровадження інноваційних розробок, а також на ефективність інструментів державно-приватного та муніципально-приватного партнерства [1].

Зазвичай ефективність кластерного механізму нарощування фінансово-інвестиційного потенціалу розвитку регіону визначається здатністю органів місцевого самоврядування налагоджувати взаємовигідну співпрацю з діловими колами регіону щодо створення відповідних інфраструктурних об'єктів та забезпечення їхнього подальшого розвитку. При цьому доволі важливо залучати до цього процесу й органи державної влади, й інститути громадського суспільства, включаючи їхніх закордонних партнерів і грантодавців.

Зважаючи на це, кластерний механізм за своєю сутністю дещо нагадує інформаційно-комунікаційний механізм нарощування фінансово-інвестиційного потенціалу розвитку регіонів. Обидва вони ґрунтуються на здатності різних суб'єктів фінансово-інвестиційної діяльності налагоджувати своєчасний та інтенсивний обмін інформацією. Проте інформаційно-комунікаційний механізм, на відміну від кластерного, передбачає також відкритий доступ до інформації про фінансову та інвестиційну діяльність, і для потенційних інвесторів, і для мешканців регіону. Зазвичай це досягається завдяки використанню таких інструментів, як ресурси з відкритими даними, цифровізація процесів обміну інформацією та впровадження демократичних практик публічного управління.

Так, Т. Джига в цьому контексті констатує, що відкриття публічної інформації для широкого кола суб'єктів інвестиційного процесу підвищує рівень прозорості та підзвітності в діяльності органів влади, активізує участь громадян в управлінні державною та її регіонами й громадами, сприяє більш ефективному використанню інформаційних та інших ресурсів, дозволяє покращити якість надання публічних послуг, а також сприяє розвитку інноваційного бізнесу та створенню соціально корисних сервісів [6, с. 2].

Водночас, слід зауважити, що ефективність кожного з описаних механізмів нарощування фінансово-інвестиційного потенціалу розвитку регіонів та можливість їх застосування в умовах сучасних викликів глобалізації значною мірою залежать від типу регіону, зокрема його просторової локалізації, характеру розвитку інституційного середовища, рівня забезпеченості людськими й природними ресурсами, фінансової спроможності тощо. Це актуалізує потребу в здійсненні класифікації регіонів України за певними критеріями, що дозволить формувати для кожного з них адекватні пропозиції щодо порядку та особливостей застосування відповідних механізмів нарощування фінансово-інвестиційного потенціалу розвитку.

На нашу думку, у сучасних умовах головним критерієм для здійснення такої класифікації має стати просторове розташування регіону, зокрема в контексті його розташування відносно зони бойових дій, а відтак і ступеня «втягнення» у воєнний конфлікт. У цьому сенсі всі українські регіони доцільно поділити на шість основних груп: 1) прифронтові; 2) звільнені від окупантів; 3) потенційно загрожені; 4) умовного тилу; 5) тиллові; 6) прикордонні з ЄС.

До першої групи належать Донецька, Луганська, Харківська, Запорізька та Херсонська області. Кожна з них тією чи іншою мірою втягнута в бойові дії, а частина їхньої території перебуває під окупацією. Це підпорядковує вказані області насамперед воєнним інтересам держави, зокрема в частині їхнього фінансово-бюджетного забезпечення. Натомість інвестиційна компонента регіонального розвитку в цьому випадку виявляється значною мірою заблокованою, принаймні до моменту завершення активної фази бойових дій.

Друга група регіонів охоплює переважно області північної частини України, які зазнали вторгнення на початку широкомасштабної військової експансії до нашої держави. Згодом ці території були звільнені й сьогодні перебувають у стані відбудови. Проте рівень небезпеки повторного вторгнення для них продовжує залишатися високим, що більше, прикордонні райони деяких із них регулярно обстрілюються ворожою артилерією. До цієї групи регіонів слід віднести Чернігівську, Сумську, Житомирську та Київську області. Їхній фінансово-інвестиційний потенціал на нинішньому етапі розвитку перебуває в стані своєрідного «латентного замороження». Проте поступове відновлення інфраструктури постраждалих територій, а також робота з покращення їхнього фортифікаційного обладнання передбачають виділення на ці цілі додаткових фінансових асигнувань і з державного бюджету України, і від міжнародних донорських організацій. Це дозволяє певним чином активізувати фінансово-інвестиційні процеси. Водночас, приватні інвестори, швидше за все, найближчим часом навряд чи суттєво збільшуватимуть свою активність в областях цього регіону.

Третя група – це області, які зараз не перебувають у зоні проведення наземних наступальних операцій агресора, проте перебувають під постійною загрозою потрапляння до неї. Насамперед це стосується Миколаївської та Одеської областей, які перебувають під регулярними артилеристськими та ракетними обстрілами, а також Волинської та Рівненської областей, що межують із Білоруссю та можуть бути атаковані з її території. Основні фінансові потреби цих областей пов'язані з посиленням їхньої оборонної спроможності, проте одночасно на їхній території ведеться активне економічне життя, що створює сприятливий ґрунт для підтримання поточної інвестиційної діяльності на тому ж рівні, що й до широкомасштабного військового вторгнення, принаймні в головних секторах регіональної економіки.

Четверта група – це насамперед ті регіони, які межують з областями, на території яких ведуться активні бойові дії, а саме: Дніпропетровщина, Полтавщина та Кіровоградщина. Фактично вони формують першу лінію тилового забезпечення українського війська, а також є доволі важливими з погляду його якісного транспортно-логістичного забезпечення. Водночас, існує потреба в зміцненні безпекового потенціалу цих областей, оскільки об'єкти їхньої критичної та військової інфраструктури, а також центри життєзабезпечення населення неодноразово піддавалися ракетним атакам. До того ж зберігається ризик проведення наземних військових операцій на їхній території (передусім диверсійних). Це окреслює пріоритетні зони нарощування фінансово-бюджетного потенціалу зазначених областей у напрямі посилення їхньої безпекової компоненти, а також диверсифікації та модернізації транспортно-логістичної й виробничої інфраструктури.

П'ята група – це так звані області умовного тилу. Для них ризик потрапити до зони бойових дій доволі незначний, якщо не брати до уваги ракетних ударів, яких час від часу зазнають окремі об'єкти інфраструктури, насамперед військової. Разом із цим, вказані області фактично зберегли свій економічний потенціал і навіть мають змогу його

певним чином нарощувати за рахунок релокованих підприємств і внутрішньо переміщених осіб. До числа регіонів цієї групи нами віднесено: Черкащину, Хмельниччину, Вінниччину, Тернопільщину та Івано-Франківщину. Основними пріоритетами їхньої фінансово-бюджетної діяльності на найближчу перспективу мають стати: розбудова виробничої та соціальної інфраструктури, розвиток людського та соціального капіталу. В інвестиційній площині першочергова увага повинна приділятися розробці якісних інвестиційних пропозицій для вітчизняних та закордонних інвесторів (насамперед у сферах харчопереробки, будівництва, приладобудування, легкої та деревообробної промисловості тощо), а також розбудові індустріальних і технологічних парків, створенню інноваційних кластерів, формуванню бізнес-інкубаторів тощо.

І нарешті шоста група – це регіони «глибокого тилу», спільною рисою яких є розташування вздовж кордону з країнами-членами ЄС. До них належать Львівська, Закарпатська та Чернівецька області (сюди свідомо не було включено Волинської та Івано-Франківської областей, оскільки фінансово-інвестиційний потенціал першої в нинішніх умовах більше залежить від кордону з Білоруссю, аніж від сусідства з ЄС, а друга межує з ЄС суто номінально, не маючи жодного прикордонного пункту пропуску на кордоні з Румунією). Указані три області можна розглядати як своєрідний транзитно-логістичний хаб між Україною та ЄС. Крім того, сьогодні вони є потужними базами для релокації бізнесу та прийому внутрішньо переміщених осіб. Водночас, географічне розташування та розгалужена мережа зв'язків із країнами-членами ЄС робить ці регіони особливо підвладними нинішнім викликам глобалізації та сучасним глобальним ризикам і загрозам. Передусім це стосується можливого відтоку кадрів за кордон, потрапляння у сферу дії міжнародної злочинності, посилення екологічних проблем тощо.

Дослідники відзначають, що російська влада розпочала війну проти України не у випадковий час. Постковідна економіка, накачана монетарним допінгом, почала відновлюватися зовсім не за тим сценарієм, на який очікували: попит вибухнув на тлі розривів у ланцюгах постачань, зайнятість відновилась, а різке зростання цін на сировину та вартості активів уже виглядає як закономірне явище. При цьому Китай сформував величезні запаси продовольства, а Європа опинилася в енергетичній пастці між цінностями, стратегічною автономією та поточною ефективністю окремих великих бізнесів [9].

Це означає, що сьогодні нарощування фінансово-інвестиційного потенціалу розвитку регіонів України має ґрунтуватися насамперед на використанні ендогенних чинників. Передусім у цьому контексті слід відзначити стимулювання підприємництва за допомогою інституційно-організаційного та інформаційно-комунікаційного механізмів. Воно актуальне для всіх без винятку типів регіонів, проте має свої особливості залежно від наявної соціально-економічної ситуації.

Так, для регіонів, що межують з ЄС, пріоритетними є диверсифікація бізнесу за рахунок релокованих підприємств, а також подальший розвиток ІТ та креативних індустрій і сфери обслуговування, включаючи залучення іноземних інвестицій до реалізації спільних із європейськими партнерами проєктів, пов'язаних із нарощуванням транспортно-логістичного потенціалу й будівництвом нових об'єктів прикордонної інфраструктури (автопортів, виставково-ярмаркових центрів, логістичних хабів тощо).

Регіони «тилового забезпечення», які не межують із ЄС, зважаючи на специфіку ендогенного потенціалу їхнього розвитку, можуть задіяти кластерний та інформаційно-комунікаційний механізми залучення фінансово-інвестиційних ресурсів у модернізацію аграрного та переробного бізнесу, а також у розвиток сфери послуг. Крім того, важливим напрямом поліпшення інвестиційного клімату на їхній території та засобом активізації підприємницької діяльності може стати розбудова об'єктів виробничої та соціальної інфраструктури.

Ті ж регіони, безпека яких сьогодні є певним чином zagrożеною (через близькість до зони бойових дій чи до російського, білоруського кордонів), повинні використовувати насамперед інституційно-організаційний і кластерний механізми стимулювання підприємництва. Зокрема, їм варто інтенсифікувати процес залучення малого бізнесу до так званої «воєнної економіки». У цьому контексті слушними є думки тих українських науковців, які вважають за доцільне збільшувати інвестиції приватних осіб у малий воєнний бізнес, починаючи з пошиття військового одягу й завершуючи виготовленням патронів, снарядів і зброї. Крім того, малі підприємці можуть успішно виробляти якісні бронжилети, шоломи, тактичні окуляри, засоби для зберігання харчів та боєприпасів, медичне обладнання тощо. При цьому невеличкі підприємства можуть бути «розкидані» по всій території регіону, локалізуватись на підземних об'єктах, що значно ускладнить можливість їх ракетних обстрілів. Ініціаторами такого розвитку регіональної економіки можуть стати місцеві громади. Держава ж лише повинна надати безвідсоткові кредити та поставити завдання з виробництва тієї чи іншої продукції воєнного призначення. Також цікавим для інвесторів може стати будівництво нового житла для тих, хто його втратив [18].

Другим пріоритетним напрямом адаптації економіки українських регіонів до сучасних викликів глобалізації та до реалій воєнного стану поряд із розвитком підприємництва є формування нової парадигми функціонування вітчизняної енергетики. Перші кроки в цьому напрямі вже зроблені під час приєднання України до спільної енергетичної системи ЄС. Це дозволяє суттєво модернізувати українську енергетику та збільшити обсяги експорту електроенергії до європейських держав.

Експерти відзначають, що наявна система високовольтних ліній електропередачі дозволяє нашій державі експортувати до 2000 МВт електроенергії. При нинішніх цінах у Європі це здатне приносити щонайменше 300 млн євро на місяць. Крім того, можливість експортувати електроенергію в таких кількостях по-новому відкриє українську електроенергетику для потенційних інвесторів, і європейських, і внутрішніх. Адже сьогодні стає все більш зрозуміло, що найближчим часом на експорті електрики зможуть заробляти не лише традиційні українські монополії, але й широке коло учасників цього бізнесу [2].

Це дає змогу владі насамперед західних і центральних регіонів України активізувати роботу з нарощування фінансово-інвестиційного потенціалу свого енергетичного сектора. Зокрема, мова йде про застосування інформаційно-комунікаційного та кластерного механізмів залучення інвестицій до сфери видобутку вуглеводнів та до модернізації генеруючих і передавальних потужностей. Передусім у цьому контексті варто відзначити розробку інвестиційних пропозицій для закордонних компаній, які володіють сучасними технологіями видобутку газу, нафти й вугілля. Адже наявні поклади цих ресурсів у Львівській, Закарпатській, Івано-Франківській та інших західноукраїнських областях можуть приваблювати інвесторів із цілого світу, особливо на тлі неадекватної поведінки на глобальному енергетичному ринку російських компаній. У перспективі це може сприяти створенню низки кластерних утворень за участі іноземного капіталу, на базі яких здійснюватиметься видобуток, збагачення та переробка відповідних видів вітчизняних енергетичних ресурсів.

Ще одним пріоритетом розвитку енергетичного сектора регіонів України є відновлювана енергетика. Зокрема, цей сегмент енергоринку найближчим часом може притягнути додаткові інвестиції в розвиток так званих тилових областей України, які, з одного боку, мають непогані умови для розбудови мережі сонячних і вітрових електростанцій, а з іншого – володіють достатнім потенціалом для створення сучасної інфраструктури й генерації, і транспортування електроенергії.

Натомість для тих регіонів, які перебувають значно ближче до зони бойових дій, або ж межують із російським і білоруським кордонами, головними пріоритетами нарощування фінансово-інвестиційного потенціалу є будівельна індустрія, транспортно-логістична інфраструктура, ІТ-сфера та воєнна логістика. Зокрема, мова йде про залучення приватних інвестицій і грантових ресурсів, а також вкладання бюджетних коштів у відбудову тих міст, сіл та об'єктів виробничої й транспортної інфраструктури, які постраждали від російської агресії; формування мережі складів і логістичних центрів (у тому числі військового призначення), що будуть обладнані за найвищими сучасними інженерними стандартами, у тому числі – на мобільних платформах і в підземних сховищах. Наприклад, досвід Ізраїлю показує, що вбезпечити громадян та об'єкти інфраструктури від ракетних обстрілів (зокрема осколкових уражень) можуть доволі прості, проте добре продумані будівельно-інженерні конструкції, у тому числі й підземного базування.

У цьому контексті варто також зазначити, що стратегії розвитку областей і громад тих регіонів, які перебувають у зоні підвищеної небезпеки (насамперед північних та південно-східних областей) мають бути видозмінені з урахуванням пріоритетів формування територій «одноповерхових поселень». У цьому сенсі особливого значення набуває реконструкція та відновлення сільських територій, включаючи їх осучаснення й рівномірне заселення. Це означає, що сільське господарство таких регіонів має орієнтуватися на дрібнотоварне аграрне виробництво та створення розгалуженої мережі малих переробних підприємств. Поряд із вирішенням безпекових питань це також дозволить наростити фінансово-інвестиційний потенціал згаданих регіонів завдяки розселенню та працевлаштуванню значної кількості внутрішньо переміщених осіб, які через бойові дії втратили власне житло та роботу [16].

Ще одним напрямом нарощування фінансово-інвестиційного потенціалу регіонів, які наближені до зони бойових дій, є розвиток медичної сфери. Для цього можна використати кластерний механізм залучення передових технологій і наявного досвіду роботи лікарів з іноземних держав, передусім зі США, Великобританії, Ізраїлю, Південної Кореї, Австралії тощо.

І звичайно ж, не можна оминати увагою той фінансово-інвестиційний потенціал, яким володіє оборонна промисловість України з погляду пріоритетів регіонального розвитку нашої держави. Насамперед це стосується модернізації та просторової диверсифікації такої архаїчної структури як Укроборонпром. Зокрема, потужності концерну необхідно

розосередити по всій території країни, а управління ним – децентралізувати, у тому числі за рахунок приватизації частини його підприємств із залученням потужних закордонних інвесторів.

Цьому сприятиме застосування таких механізмів нарощування фінансово-інвестиційного потенціалу регіонів України, як інституційно-організаційний та інформаційно-комунікаційний. А до числа пріоритетних із погляду розміщення підприємств ВПК регіонів варто віднести області умовного тилу (Черкаську, Хмельницьку, Вінницьку, Тернопільську та Івано-Франківську). Меншою мірою це стосується західних областей (через їхню відносну віддаленість від чинної та потенційної зон бойових дій, що здатне ускладнити транспортну логістику в разі потреби у швидких поставках зброї), та областей, що є потенційно загроженними (суто з безпекових міркувань).

Завершуючи аналіз перспектив розвитку різних регіонів України в сучасних соціально-економічних умовах, а також оцінюючи основні виклики глобалізації, які сьогодні впливають на функціонування їхньої економіки, слід відзначити, що першочергового значення для нарощування фінансово-інвестиційного потенціалу всіх без винятку регіонів нашої держави сьогодні набуває забезпечення надійного захисту інвестицій і поступове зниження їхньої вартості для інвесторів. Для цього українській владі слід забезпечити подальше удосконалення інституційно-організаційного механізму гарантування інвестицій шляхом поєднання державних гарантій із міжнародними, наприклад, із тими, що надаються в рамках співпраці з Multilateral Investment Guarantee Agency (MIGA) за ізраїльською моделлю. Це дасть можливість розглядати Україну як напрям для інвестицій навіть в умовах високих ризиків. Також доцільно звернути увагу на можливість визнання юрисдикції Великої Британії та Сінгапуру в спорах інвесторів із державою, що дозволить посилити захист активів і знизити ризики інвесторів. Крім того, суттєвому зниженню вартості інвестицій сприятиме звільнення компаній від сплати податків на суму вкладених інвестицій, або ж компенсація відсоткових ставок за кредитами на капітальні інвестиції та операційну діяльність [8].

ДИСКУСІЯ

Важливо відзначити, що в наукових колах України сьогодні активно обговорюється проблематика, пов'язана з окресленням пріоритетних напрямів і механізмів нарощування фінансового та інвестиційного потенціалу розвитку нашої держави та її регіонів. Водночас слід зазначити, що підходи, запропоновані в цьому контексті деякими авторами, можуть спричинити повернення країни до застарілої моделі функціонування економіки, ґрунтованої на олігархічному капіталі та гіпертрофованій ролі бюрократичного апарату. Це знижуватиме ефективність використання наявного потенціалу регіонального розвитку та ускладнюватиме процес наближення України до ЄС.

Передусім це стосується наукових поглядів, які вирішальну роль у стимулюванні економічної активності в регіонах убачають за державою, яка, на їхню думку, повинна й надалі здійснювати політику підтримки бізнесу та населення. Із цього випливає висновок, що підвищення частки держави в економіці в таких умовах є неминучим. А для ефективного нівелювання воєнних ризиків державі доведеться або безпосередньо стати власником критично важливих виробництв, або ж опосередковано підтримувати приватний бізнес через відповідні програми. Частиною ж критично важливих підприємств (зокрема, пошкоджених під час війни) доведеться націоналізувати [5].

Не менш контроверсійним, на наш погляд, є підхід до стимулювання економічного розвитку України через збереження сировинної структури її економіки. Передусім це стосується концентрації зусиль на відновленні колишніх обсягів експорту сільськогосподарської сировини.

Так, окремі дослідники пропонують створювати «зелені» транзитні коридори, домовляючись із польською стороною про прискорену процедуру доставки українського зерна на європейські порти. Це нібито має знизити ціни на логістику та підвищити конкурентоспроможність вітчизняного агросектора. Одночасно ці ж автори зазначають: «Фактично ми все експортували через Чорне море. Кожного місяця ми відвантажували на кораблі від 6 до 8 мільйонів тонн зерна і наша логістика не працювала на Європу, на європейські коридори, через залізницю, автомобільний транспорт. Коли ми почали відновлювати логістичні ланцюжки, то стикнулися з тою проблемою, що наше законодавство в дечому не було адаптоване до європейського законодавства – це і сертифікація, і фітосанітарні сертифікати тощо. Тому зараз цей ланцюжок черг, які є на кордоні, становить 12-15, а деколи й більше кілометрів, і фактично наші автомобілі стоять від 10 до 15 діб на кордоні для того, щоби пройти кордон» [21].

Тобто збереження старої парадигми вітчизняного сировинного експорту в умовах сучасних викликів глобалізації виступає гальмом на шляху європейської інтеграції України та блокує процес нарощування фінансово-інвестиційного потенціалу її регіонів у секторах переробки та виробництва продукції з високою доданою вартістю. В умовах нинішніх викликів глобалізації такий підхід може знижувати конкурентоспроможність української економіки, особливо в довгостроковій перспективі.

Це ж саме стосується створення спеціальних преференційних режимів для окремих видів економічної діяльності. Такий підхід здатний принести більше шкоди, аніж користі, навіть якщо мова йде про стимулювання такої важливої сфери, як науково-освітня. Наприклад, О. Костюк зазначає, що сьогодні заробітна плата й академічних, і університетських учених в Україні нижча від середньої заробітної плати в країні, що робить нашу науку інертною, нездатною до якісного розвитку міжнародної науково-дослідницької співпраці, результатом якої мали би бути доступ до науково-дослідницьких грошей та наукові публікації з високим імпаком. Це підкріплюється даними про витрати на одного науковця в ЄС, які становлять 176 тис. дол. США на рік, на тлі 8,8 тис. дол. США в Україні. Водночас із поля зору дослідника випадає ціла низка аспектів, пов'язаних зі специфікою організації науково-дослідницької діяльності в ЄС та в Україні, що відображається на разючій різниці (приблизно в тих же 10 разів) у фінансово-інвестиційній спроможності української та західноєвропейської науки, а також продуктивності праці науковців. І вже зовсім невинуватим видається апелювання до повоєнного досвіду СРСР, де «витрати на науку було збільшено в 1,2 рази, а заробітну плату в 1946 р. – у 5-6 разів» [11].

На жаль, ігнорування інфраструктурних чинників та інституційних передумов формування фінансово-інвестиційного базису науково-освітньої та інших сфер економіки на державному та регіональному рівнях здатне породжувати пастку завищених очікувань від упровадження таких управлінських рішень, які полягають у штучному перенесенні на український ґрунт різного роду «скопійованих інститутів». Часто вони виявляються нежиттєздатними, а тому дуже швидко починають мутувати й породжують низку вагомих проблем: низьку ефективність використання виділених на їх адаптацію ресурсів, конфлікти інтересів, опортуністичну поведінку, корупцію тощо.

ВИСНОВКИ

Фінансово-інвестиційний потенціал розвитку регіонів України формується під впливом таких чинників, як транспарентність влади, якість інституційного середовища, розвиненість фінансової, інформаційної, інституційної та ринкової інфраструктури. Він визначається спроможністю регіону залучати у свій розвиток бюджетні, інвестиційні, грантові та кредитні ресурси. У сучасних умовах функціонування української економіки, яке відбувається на тлі актуалізації низки безпекових викликів глобалізації, до пріоритетних напрямів нарощування фінансово-інвестиційного потенціалу на регіональному рівні слід віднести: стимулювання розвитку підприємництва, формування нової парадигми розвитку вітчизняної енергетики, зміну пріоритетів структурної політики та модернізацію військово-промислового комплексу. При цьому основними механізмами, які мають забезпечити досягнення вказаних цілей, є: інституційно-організаційний, інформаційно-комунікаційний і кластерний. Водночас ефективність застосування кожного з цих механізмів залежить від типу регіону та стратегічних цілей і тактичних завдань, які стоять перед ним у контексті нарощування фінансово-інвестиційного потенціалу. З огляду на це всі регіони сучасної України доцільно поділити на шість основних груп, зважаючи на специфіку формування їхнього фінансово-інвестиційного потенціалу в нинішніх умовах: прифронтові; звільнені з окупації; потенційно загрожені; умовного тилу; тиллові; прикордонні з ЄС.

REFERENCES / ЛІТЕРАТУРА

- Blind K. (1999) Interdependencies between the science and technology infrastructure and innovation activities in German regions: empirical findings and policy consequences. *Research Policy*. V. 28. Is. 5. Pp. 451-468. Retrieved from: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0048733399000074>.
- Bno-Airiian M. (2022) [Crisis of possibilities]. *dzerkalo tyzhnia (The mirror of the week)*. Retrieved from: <https://zn.ua/ukr/macrolevel/kriza-mozhливостej.html>. (in Ukrainian)
- Boltian O. (2022) Kryptorynok. Chy mozhe buty shche hirshe? [Crypto market. Could it be worse?]. *dzerkalo tyzhnia (The mirror of the week)*. Retrieved from: <https://zn.ua/ukr/finances/kriptorinok-chi-mozhe-buti-shche-hirshe.html>. (in Ukrainian)
- Chernychynets S. (2009) Formuvannya investytsiynoho klimatu rehionu [Formation of the region's investment climate]. *Ekonomika promyslovosti (Economy of industry)*. No 4. – Pp. 95-100. (in Ukrainian)
- Danylyshyn B. (2022) Postvoyenna ekonomika peremozhtsya [Postwar economy of the winner]. *dzerkalo tyzhnia (The mirror of the week)*. Retrieved from: <https://zn.ua/ukr/macrolevel/postvojenna-ekonomika-peremozhtsja.html>. (in Ukrainian)
- Dzhyha T. (2017) Osnovni pryntsyipy vykorystannya ta dostupu do publichnoyi informatsiyi u formi vidkrytykh danykh: zarubizhnyy dosvid dlya Ukrainy [The main principles of using and accessing public information in the form of open data: foreign experience for Ukraine]. *Natsional'nyy instytut*

- stratehichnykh doslidzhen' (National Institute for Strategic Studies)*. Retrieved from: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2016-08/vidkruti_dani-6c336.pdf. (in Ukrainian)
7. Fedorchuk A. (2022) Viys'kovi oblihatiysi: investytsiya z harantovanoyu dokhidnistyu chy lyshe sposib zmenshyty znetsinyuvannya zaoshchadzen' vid inflyatsiyi? [War Bonds: A Guaranteed Return Investment or Just a Way to Reduce Inflationary Depreciation of Savings?]. *dzerkalo tyzhnia (The mirror of the week)*. Retrieved from: <https://zn.ua/ukr/finances/vijskovi-oblihatijsji-investitsija-z-harantovanoju-dokhidnistju-chi-lishe-sposib-zmenshiti-znetsinjuvannja-zaoshchadzen-vid-infljatsiji.html>. (in Ukrainian)
 8. Huzhva I., Ivanov Ye. (2022) Yakykh rosiiskykh tovariv pozbulysia zakhidni rynky [What Russian goods did the Western markets get rid of]. *dzerkalo tyzhnia (The mirror of the week)*. Retrieved from: <https://zn.ua/ukr/macrolevel/jakikh-rosijskikh-tovariv-pozbulisja-zakhidni-rinki.html>. (in Ukrainian)
 9. Koziuk V. (2022) Moskoviya rozpochala viynu proty Ukrayiny ne u vypadkovy chas [Moscovy started a war against Ukraine at a not random time]. *dzerkalo tyzhnia (The mirror of the week)*. Retrieved from: https://zn.ua/ukr/foreign_economics/moskovija-rozpochala-viynu-proti-ukrajini-ne-u-vypadkovij-chas.html. (in Ukrainian)
 10. Koshovyi O. (2022) Vul'harne keinsianstvo ministra Marchenka [Vulgar Keynesianism of Minister Marchenko]. Retrieved from: <https://zn.ua/ukr/macrolevel/vulharne-keinsianstvo-ministra-marchenka.html>. (in Ukrainian)
 11. Kostyuk O. (2022) Yak maye rozvyvatysya ukrayins'ka nauka pislya viyny [How Ukrainian science should develop after the war]. *dzerkalo tyzhnia (The mirror of the week)*. Retrieved from: <https://zn.ua/ukr/EDUCATION/jak-maje-rozvivatisja-ukrajinska-nauka-pislja-vijni-.html>. (in Ukrainian)
 12. Kozoriz M., Storoniaska I. (2014) Stratehichni imperatyvy upravlinnia finansamy rehionu [Strategic imperatives of financial management in the region]. *Rehionalna ekonomika (The regional economy)*. No 3. Pp. 192-204. (in Ukrainian)
 13. Mańkowska M. (2016) The economic potential of regions and the development of the transport network. A case study of the regions located alongside the Oder Waterway. *Ekonomiczne Problemy Usług*. No 124. Pp. 135-150.
 14. Osetskyi V., Petrenko V. (2019) Instytutysiino-orhanizatsiini mekhanizmy pidtrymky rozvytku pidpriemnytstva [Institutional and organizational mechanisms for support of entrepreneurship development]. *Review of Transport Economics and Management*. No 18 (2). Pp. 20-30. (in Ukrainian)
 15. Pilko A., Hrabovetska H. (2017) Model otsinky investytsiinoho potentsialu rehionu [A Model for Assessing the Investment Potential of a Region]. *Problemy ekonomiky (Problems of the economy)*. No 4. Pp. 219-224. (in Ukrainian)
 16. Sharyi H. (2022) Yak neviys'kovym shlyakhom posylyty oboronozdatnist' Ukrayiny [How to strengthen the defense capability of Ukraine by non-military means]. *Uriadovyi kur'ier (The Government Courier)*. Retrieved from: <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/yak-nevijskovim-shlyahom-posiliti-oboronozdatnist-/>. (in Ukrainian)
 17. Shevchenko K. (2022) Finansovo-ekonomichna polityka za voyennoho chasu [Financial and economic policy during wartime]. *dzerkalo tyzhnia (The mirror of the week)*. Retrieved from: <https://zn.ua/ukr/macrolevel/finansovo-ekonomichna-politika-za-vojennoho-chasu.html>. (in Ukrainian)
 18. Simonova L. (2022) Investytsiyi: na potreby viyny mayut' pratsyuvaty minipidpryyemstva, rozoseredzheni po vsiy krayini y pidtrymani koshtamy pryvatnykh investoriv [Investments: mini-enterprises scattered all over the country and supported by private investors should work for the needs of the war]. *dzerkalo tyzhnia (The mirror of the week)*. Retrieved from: <https://zn.ua/ukr/macrolevel/investitsiji-na-potrebi-vijni-majut-pratsjuvati-minipidpryyemstva-rozoseredzheni-po-vsij-krajini-i-pidtrimani-koshtami-privatnykh-investoriv.html>. (in Ukrainian)
 19. Siryk Z. (2020) Poniattia ta skladovi finansovo-investytsiinoho zabezpechennia mistsevoho samovriaduvannia [Concept and components of the financial-investment maintenance of local governance]. *Rehionalna ekonomika (The regional economy)*. No 1. Pp. 100-112. (in Ukrainian)
 20. Storoniaska I., Benovska L. (2021) Ekonomichna nestabilnist vs ekonomichne zrostannia terytorii: finansovi determinanty ta povedinkovi efekty [Economic instability vs economic growth of territories: financial determinants and behavioral effects]. *Rehionalna ekonomika (The regional economy)*. No 2. Pp. 150-164. (in Ukrainian)
 21. Terliuk I. (2022) Ahrarnyy sektor: vtraty cherez viynu ta shlyakhy vyrishennya problem [The agricultural sector: losses due to war and ways to solve the problems]. *Suspil'ne. Novyny (Public TV. News)*. Retrieved from: <https://suspilne.media/253558->

[agrarnij-sektor-vtrati-cerez-vijnu-ta-slahi-virisenna-problem/](#). (in Ukrainian)

22. Wang F., Chai W., Shi X., Dong M., Yan B. (2021) Does Regional Financial Resource Contribute to

Economic Growth? From the Perspective of Spatial Correlation Network? *SAGE Open*. January-March. Pp. 1-18. Retried from:

<https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/2158244021999381>.

Viktor Borshchevskyi, Vasul Chemerys, Nataliia Khomiuk, Vitalii Liublin

FINANCIAL AND INVESTMENT POTENTIAL FOR THE DEVELOPMENT OF THE REGIONS OF UKRAINE AND PROSPECTS FOR ITS INCREASE IN THE CONDITIONS OF CURRENT GLOBALIZATION CHALLENGES

The purpose of the research is to outline the priority directions for increasing the financial and investment potential of the development of the Ukrainian regions in the conditions of modern challenges of globalization, including taking into account the security threats that arose in connection with the invasion of the territory of our state by the occupying forces.

Primary attention is focused on such components of the financial and investment potential as the financial and budgetary capacity of the region, the potential investment capacity of its market, the ability to attract resources with the help of co-financing and lending.

Proved that the most important factors in the formation and development of the financial and investment potential at the regional level are: institutional processes that determine the quality of the institutional environment of the region; openness of local authorities to cooperation with business and investors; the quality of human and social capital, as well as the level of development of various types of infrastructure; features of the geographical and spatial location of the region.

The classification of the regions of Ukraine was carried out according to the criterion of the impact on them of modern challenges of wartime, in particular in the context of the possible increase of financial and investment potential in the conditions of current globalization changes. Separated: front-line regions, on the territory of which hostilities are taking place; regions freed from occupation; regions bordering Belarus and potentially threatened by a possible ground offensive operation on its part; regions close to the combat zone, which can be called conditional rear regions; rear regions; regions bordering the EU and are both rear and transit areas for receiving military aid from our Western partners.

The main mechanisms capable of increasing the financial and investment potential for the development of various types of Ukrainian regions in the conditions of modern challenges of globalization and martial law include: institutional and organizational (based on the optimization of institutional processes in the regions), information and communication (consists in the application of modern tools and means exchange of information with the aim of increasing the financial, budgetary and investment capacity of the region), as well as cluster (based on the formation of clusters capable of attracting financial and investment resources from Ukraine and abroad).

Proposals for state authorities and local self-government bodies were formulated, in particular regarding the priority of supporting entrepreneurship in the regions, the development of the domestic energy industry on new institutional foundations, as well as the directions of modernization of the military-industrial complex at the state and regional levels.

Keywords: financial and investment potential, regions of Ukraine, challenges of globalization, martial law, local budgets, investment processes

JEL Classification: G20, R11, F42